

FRONT-LINE

Vanesa Matajč
Čehov teče za Mašo

Vinko Möderndorfer: TEK ZA RDEČO HUDIČEVKO. Ljubavni roman
 Založba Obzorja, Maribor 1996

Prvo, ob čemer se bralec zamisli, ko zapre Möderndorferjev novi roman, je njegova žanrska oznaka v podnaslovu. Besedilo je po snovno-motivni plati pretežno res "ljubavno", tematsko pa ne povsem. Ljubezenska zgodba, za katero se sicer zdi, da ji pisec posveča vso in nenehno pozornost, učinkuje pravzaprav bolj kot okvir za nekaj drugega, manj klišejskega, bolj zagonetnega, vendar to drugo in bržkone privlačnejšo tematsko plat romana prepoznamo šele v njegovem sklepu. "Spotoma" pa v besedilu ni razvidno nakazana, zato med omenjenima problemskima sklopoma, ljubezenskim in umetniškim, začutimo rahlo disonanco, ali bolje, nesorazmernost, kompozicijsko prešibko prepletenost, ki jo tematika sicer nedvomno omogoča.

Tek za rdečo hudičevko je prvoosebna izpoved pripovedovalčeve infantilne obsedenosti s (pobeglo) pobarvano rdečelasko, ljubico Ireno. Infantilna je ta obsesija zato, ker pripovedovalca po njegovem lastnem prepričanju kot nekaj ali nekoga vzpostavlja izključno ljubica; brez nje je nihče. Če se za trenutek spogledamo s psihoanalizo, bi lahko sklepali, da junaka potem, ko ostane brez svoje femme fatale, kot "nekoga" ohranja vsaj še obsesivno iskanje pobeglega objekta želje. Zato je obsesija agresivnega iskanja tako mučno vztrajna in dolgotrajna. Vendar, ne glede na psihoanalitske spekulacije, za ta roman odločno predolgotrajna. Za pravzaprav omejeno tematiko prerazvlečena. To je slaba plat pre-

široko razpršene osmislitve ljubezenske snovi.

Ima pa hkrati tudi nekaj pozitivnih posledic: ker se zgodba o ljubezni in njenem porazu razvija kot utemeljevanje junakovega dozorevanja, je, razumljivo, vpeta v širši časovni okvir pripovedovalčeve preteklosti, ki ga besedilo odlično izpeljuje z nenadnimi, kompozicijsko skoraj asociativno vnesenimi retrospektivnimi odlomki. Ti pa so pravzaprav najprivlačnejši deli besedila: veliko bolj kot ekskurzi v Irenino psihologijo in veliko bolj kot golo ljubezensko razmerje med "hudičevko" in pripovedovalcem bralca pritegnejo Möderndorferjevi pogledi v nočno margino ljubljanske železniške postaje, v razpadajočo srednjeveško bajto, kjer je prej živel, in med njene prebivalce (te je obsežneje popisal že v *Taroku pri Mariji*), nato v gledališki svet, v bifejčke – tamkajšnje ozračje je zaznano, opisano, dialogizirano z značilno Möderndorferjevo mešanico verizma in karikaturne situacijske in dialogične, včasih že burleskne komike. Prav tako je pisec prepričljiv, kadar včasih z melanholičnim razumevanjem, včasih s humorno distanco sledi svojemu junaku in njegovemu divjanju za žensko. Tek bi zato lahko bil tako prikupno branje kot novele iz *Taroka pri Mariji*, če se ne bi nesrečno preveč posvečal ljubezenski zgodbi. Res je, da ta "drži skupaj" celotno tkivo romana, vendar je, kot rečeno, razmerje med ljubezensko snovjo in njeno zgostitvijo v tematiko preohlapno. In zato so po kakovosti bolj poudarjene "implikacije" ljubezenskega razmerja. To je tematsko precej neučinkovito, precej bolj rabi kot pripovedni okvir, sredstvo konfiguracije in konstelacije oseb v življenjskem trenutku pripovedovalca.

In v čem je naposled smisel te ljubavne zgodbe? Kratek zaris: Irena, pripovedovalčeva fascinacija še iz rožnatih gimnazijskih časov, nekaj let starejša, le v spanju ranljiva, sicer pa pod nenehnim samonadzorom, "domina", brez predsodkov vsestransko pohotna, neposredna, izzivalna, usodna ženska, torej zapusti našega junaka pet let potem, ko ga je že samo s svojo navzočnostjo izkopala iz življenjske krize, ekonomsko-poklicnih tegob in občutka vsesplošnega nesmisla (življenje v tem nesmislu je z distanciranim verizmom odlično izpisano). Zapusti ga nenadoma in brez pojasnil. Tako da junak svojo žensko, svoj spiritus agens, včasih obupano, včasih maščevalno, išče prek nadaljnjih dvesto strani besedila, skupaj z vzroki, zakaj naj bi ga bila tako brutalno

alogično pustila na cedilu. Smisel tega iskanja – teka je, kot se izkaže v sklepu, to, kar junaku že na prvih straneh, na začetku iskanja, namigne stari "čiča" na obali: uloviti sebe, najti sebe. Junak sicer verjetno ostane hrepenenjski subjekt, vendar implicitno neizpolnljivost hrepenenja in njegovo (do pred kratkim skrito mu) lepoto prenese v gledališko ustvarjalnost, ki ga zares in očitno edina lahko vzpostavi kot dozorelega "nekoga".

Tako se retrospektivno vkomponirano mladostniško zbegano nasprotje med sanjo in resničnostjo končno konstituira kot harmoničen spoj, kot "umetniška resnica". Predtem je bil, kot nam povedo flashbacki, konflikt med stvarnostjo in idealom (sanjami) kot konflikt pač neznošen. Za bralca šaljiv, za junaka uničujoč preplet brezperspektivnega stradeža resnične življenjske situacije in sanjaške identifikacije s svet obvladujočim detektivom Marlowom. Ta naivni kontrast – konflikt se, prek fiaska ljubezenske zgodbe, torej preobrazi v nič več naivno, temveč kreativno gledališko vizionarskost in tako, povratno prek umetniške sugestije in stilizacije, pripovedovalec (ob postavitvi *Treh sester* Čehova in novega doumevanja Irene – Maše) pridobi zrel, poglobljen vpogled v realnost oziroma končno soočenje z njo.

Sicer pa je v Möderndorferjevem pisanju zvečine opazna, če smemo tako reči, režiserska in tudi (klasična) dramaturška izvedenost: najučinkovitejši je v vzpostavljanju situacij, dialogih, atmosferi. Karakterje uresničuje s preigravanjem vseh socialnih plasti jezika, najpogostejše nižjepogovornih. Vse to se pri Möderndorferju, če se sprehodimo skozi ves njegov doslejšnji leposlovni opus, najbolje izpiše ob marginalcih in njihovi okolici; v kratkih potezah, kot prepričljiva, prepoznavna, včasih komična, včasih otožna karikatura. V opisih Irenine – in včasih pripovedovalčeve – psihologije pa je preveč neposrednosti ali pojasnjevanja, ni povedne jedrnatosti, običajnega stiliziranega, zgoščenega verizma, ni sugestivnosti situacije in dialoga. Morda je vzrok za bralčevo občasno mlačno razpoloženje ob *Teku* prav to, da je besedilo oblikovano v roman, čeprav bi mu snovno in tematsko bolj ustrezala zgostitev v daljšo novelo. Ta zvrst, ki se je je Möderndorfer doslej držal, tokrat pa jo žal opustil, se njegovi pisavi verjetno vendarle najbolj prilega.